

Sifflet van zilver, Nederland(?), vóór 1613

Men is lange jaren gewoon geweest aan de schippers, hoogbootslyuden, quartiermeesters etc. zelfs tot schiemans toe, siffletten, vergulde en silver respectie, te geven, maar dewijle men heeft bevonden, dat sij die niet gebruycken, sijn die eyntelijck afgeschafft.¹

Deze zilveren bootsmansfluit (afb. 18) was vermoedelijk ten tijde van het vergaan van het retourship Witte Leeuw in 1613 bij St.-Helena meer een ornament en een teken van rang voor zijn drager, de hoogbootsman, dan een praktisch gebruiksvoorwerp. Behalve uit een bundel van vijf kettingen die in een ring samenkomen bestaat de fluit uit een gebogen zilveren pijp, die door middel van een aantal ringen en krullen vastgesoldeerd zit op een rechthoekige zilveren kast. Aan het ene einde van de pijp is een van een versterkingsring voorzien mondstuk, aan de andere zijde een gedeeltelijk doorboorde zilveren bol. In deze bol heeft vermoedelijk een houten kogeltje of een pit gezeten, terwijl de zilveren kast inwendig vermoedelijk was voorzien van een houten piston waarmee de toon van de fluit kon worden gemoduleerd (afb. 18a). Zulke fluiten werden, zoals uit het afgebeelde schilderij (afb. 18b) blijkt, aan een lang koord om de hals gedragen en waren vermoedelijk slechts tekenen van waardigheid en geen gebruiksvoorwerp. Sterker nog, onze fluit is vrijwel onbruikbaar. Een van de ogen waarmee de draagkettingen aan de pijp zijn bevestigd blijkt slechts los in een geboord gat te zitten, waardoor de pijp

lekt. Er is geen verbinding aangebracht tussen de piston en de bol van de fluit, waardoor de piston onbruikbaar was. Het gebruik van de sifflet als teken van waardigheid was geenszins beperkt tot officieren van de Verenigde Oostindische Compagnie. Op de vloeten van vele Europese naties werden zulke geornamenteerde fluiten door gezagvoerders en officieren gedragen. Deze gewoonte was vooral in de tweede helft van de zestiende en de eerste helft van de zeventiende eeuw verbreid. Daarna kreeg de bootsmansfluit geleidelijk zijn oorspronkelijke functie van fluit van de bootsman terug.

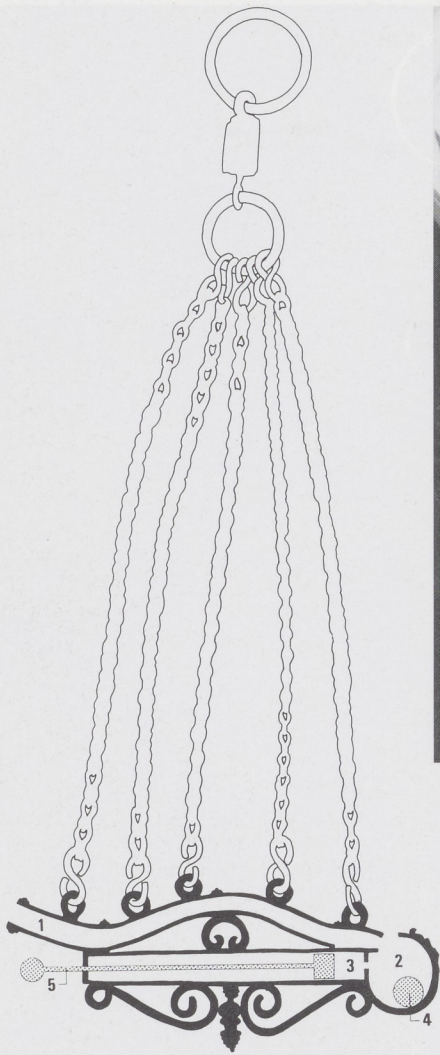
De hier besproken sifflet werd in 1977 door het Rijksmuseum aangekocht bij Sotheby in Amsterdam, waar een groep van vondsten uit het door de Belgische onderwaterarcheoloog dr. Robert Sténuut opgegraven wrak van de Witte Leeuw werd geveild.² Daaraan was een veiling in Londen voorafgegaan, waar het Rijksmuseum een deel van de gave exemplaren van de gevonden Chinese keramiek uit het wrak had gekocht. Tenslotte heeft het museum een collectie van enkele honderden kilo's keramiekscherven uit het wrak verworven. De bestudering en ordening leverde als resultaat het boek *The Ceramic Load of the Witte Leeuw* op.

De ervaring bij de verwerving en bestudering van dit vondstmateriaal, gecombineerd met vergelijkbare ervaringen met materiaal uit de wrakken van o.a. de Oostindiëvaarders Princesse Maria 1686, Slot ter Hooge 1724 en

*Afb. 18. Sifflet van zilver, Nederland (?), ca. 1600.
H 12,5 cm*

Afb. 18a. Bootsmansfluit. 1. zilveren pijp, 2. zilveren bol, 3. zilveren modulatiekast, 4. houten pit, 5. piston. Constructietekening A.F. Hoekstra.

Hollandia 1743 hebben het Rijksmuseum de overtuiging gegeven dat bestudering en opgraving van wrakken van schepen van de voormalige Verenigde Oostindische Compagnie een aanpak vergen waarbij gebruik gemaakt wordt van de mogelijkheden die geboden worden door integratie van de historische en archeologische disciplines binnen een speciaal daarvoor opgebouwde organisatie. Het slechts op veilingen aankopen van uit de archeologische en historische context geïsoleerde voorwerpen betekent in zekere

Afb. 18b (rechts). Anoniem, Portret van een zeeofficier, ca. 1600. Paneel, 118 × 88 cm. Rijksmuseum, Amsterdam. (A 3951)

Afb. 18c (onder). Detail van afb. b. Anoniem, Bootsmansfluit, zilver.

zin subsidiëring van schatgravers. Het is dan ook vanuit die optiek dat het Rijksmuseum sedert 1980 actief heeft getracht de ontwikkelingen in het veld te beïnvloeden om zo een bijdrage te leveren tot het behoud van een belangrijk deel van ons nationale erfgoed, de kennis van en de overblijfselen van een unieke organisatie, die gedurende twee eeuwen een brugfunctie tussen Europa en Azië heeft vervuld.⁴

J.B. K.

Noten

¹ F.W. Stapel (ed.) Pieter van Dam, *Beschrijving van de Oostindische Compagnie*, 's-Gravenhage 1927, p. 610. (RGP 63).

² Veil. Sotheby, Amsterdam 27 april 1977, nr. 1104. Inv. NG 1977-201-w.

³ C.L. van der Pijl-Ketel (ed.), *The ceramic load of the Witte Leeuw*, Amsterdam 1982.

⁴ J.H.G. Gawronski & J.B. Kist, *Prijs der Zee. Vondsten uit wrakken van Oostindiëvaarders*, Amsterdam 1980.

